

Teologická etika pro praxi I.

Představení disciplíny: pojmy morálka, mravnost, étos, etika, moralita, teologická etika – proprium TE – vztah etiky a víry – rozdělení – možnosti, hranice a úkoly...

Základní aspekty teologicko-etické reflexe

- Co vlastně znamenají pojmy etika, morálka, mravnost, étos, TE, moralita?
- Jaké úkoly, metody, předpoklady a cíle má TE jako vědecká disciplína?

Základní aspekty teologicko-etické reflexe

- výrazy se slovním kmenem „eth“ (ἔθ-) pocházejí z řečtiny;
- druhá skupina pojmů se opírá o latinské „mos“;
- centrální pojem etiky pochází od Aristotela. Ten se opírá o dvě slova řečtiny: ἔθος a ἦθος.

Slova ἔθος a ἦθος

- první výraz = zvyk, přizpůsobení, cvičení nebo obyčej a znamená kolektivní přesvědčení a způsoby jednání skupiny nebo společnosti;
- druhý výraz = bydliště, navyklý způsob jednání a označuje proto osobní postoj k životu, vědomě žitý základní postoj jedince nebo skupiny, individuální základní postoj člověka, jeho mravní stanovisko (hledisko), podle něhož se snaží vědomě vést svůj život

Pojem etika

- etika reflektuje společenské chování i individuální jednání a úsudky lidí z perspektivy toho, co je správné a dobré. Etika se zabývá morálními otázkami
- *Etika je vědecká reflexe morálního chování a mravního jednání a úsudku (hodnocení, posouzení) z perspektivy toho, co je správné a dobré.*

Pojem étos

- označuje spojení individuálních a společenských momentů;
- označuje celek morálního chování a jednání lidí ve společnostech a zahrnuje mravy, obyčeje, tradice, zvyklosti a přesvědčení;
- také se hovoří o étosu skupiny povolání (např. lékaře, sociálního pracovníka).

Pojem étos

- *Étos označuje způsoby života jedince nebo skupiny (povolání), které jsou utvářeny určitými základními postoji a určitou racionalitou.*

Pojem morálka

- je obsahově blízko řeckému ἠθος. Řecký výraz se přeložil do latiny pomocí slova mos a jeho plurálu mores;
- mos znamenal více tradiční chování předků,
- mores zase mravy a nemravy doby, společensky platný vzor(ec) jednání;
- pojem morálka tak zahrnuje celek příkazů, zákazů, zvyků, tradic, mravů, konvencí a mód společnosti. Můžeme to vyjádřit taky takto: dějinně tradované (předávané), sociálně orientované, konvenčně utvářené a všeobecně uznané způsoby chování a normy společnosti;
- ale nejedná se o statický útvar. Morálka se v průběhu dějin mění. Zůstává však stejný její nárok: chce všeobecně a přehledně určovat (regulovat) praxi lidí.

Vymezení pojmu morálka

- *Morálka znamená regulační systém společnosti, který formuluje dohody v normách.*

Pojem mravnost

- jedna věc je však nárok étosu a morálky, druhou věcí je individuální nárok:
zda pravidla morálky a étosu vyhovují a dostačují přesvědčení jedince;
- etika vyjadřuje tento individuální nárok pomocí pojmu mravnost;
- mravnost není proto totožná s morálkou. Každá morálka dostává ospravedlnění (oprávnění) nebo odmítnutí právě před bezpodmínečným nárokem mravnosti.

Vymezení pojmu mravnost

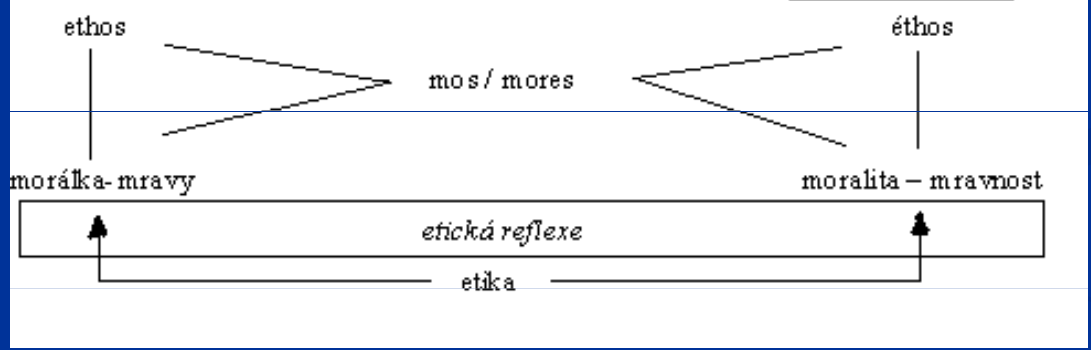
- *Mravnost je individuální postoj a zodpovědnost, který je zavázán bezpodmínečnému mravnímu nároku.*

Morální chování a mravní jednání

- vyjdeme-li z pojmu morálka, určíme *morální chování* jako konání nebo nekonání, které se orientuje podle společensky platných norem;
- *mravní jednání* bude znamenat reflektované jednání, které jedinec chce a svobodně volí;
- etická reflexe se vztahuje na obé:

Morální chování

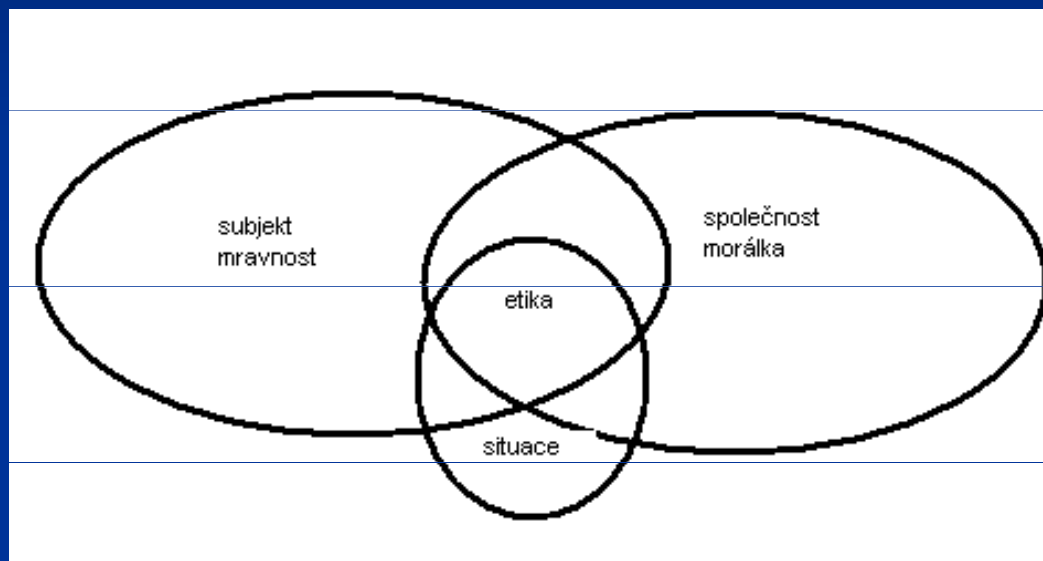
mravní jednání

Předmět etiky a dosavadní shrnutí

- reflektuje jednání a chování člověka,
- zabývá se přesvědčeními a představami subjektů jednání a ptá se na mravnost lidí v jejich konkrétním utváření života,
- směřuje svůj pohled i na nadindividuální nároky a reflektuje společenské systémy a instituce;
- *etika je vědecká reflexe dobrého a správného posuzování (úsudku) a jednání lidí, mravní kvality osob a vnitřní rozumnosti institucí lidského soužití:*

Znázornění

Centrální napět'ové pole

- tento dvojí orientační (vztažný) bod odkazuje na centrální napět'ové pole toho, co je etické;
- individuální jednání a posouzení (úsudek) ve společenských souvislostech;
- toto napět'ové pole přiřazuje etiku ke konkrétní situaci, v níž jednáme a do níž jsou zasazeny morálně mravní konflikty.

Logika morální praxe

- bytosti, které disponují rozumem a svobodou, si vzájemně přiznávají status rovnosti. Je to praxe bytostí, které si jako rozumové a svobodné bytosti zásadně uznávají *stejné postavení*. Proto se *morální normy a pravidla vyznačují tím, že stále ctí (respektují) principiální rovnost (rovné postavení) těch, jichž se jako rozumových a svobodných bytostí tyto normy a jejich dodržování dotýká*. Morální normy jsou vázány stejnou vážností (úctou) všech, kterých se ony a jejich dodržování týká.

Pojem moralita

- Toto se označuje jako jejich formální kvalita nezávisle na jejich konkrétním obsahu. A tato formální kvalita se nazývá *moralitou*:
- **Moralita** tedy *znamená formální kvalitu konkrétních morálních norem. Jejich platnost je vázána souhlasem těch, jichž se jako rozumových a svobodných bytostí tyto normy a jejich dodržování dotýkají. Ti si tím zároveň přiznávají vzájemnou úctu.*

K pojmu moralita

- *"Moralita (ve smyslu ἠθος) je chtění dobrého lidského bytí, které se stalo pevným základním postojem, které si osvojilo bezpodmínečný nárok svobody a učinilo jej horizontem smyslu každé praxe. Kdo jedná na základě tohoto postoje, vlastní morální kompetenci. Co se stává z morality, se právem považuje za morální, i když se taková konkretizace svobody v krajním případě proviňuje proti normám fakticky platné morálky. Morálka a moralita se sdělují v pojmu morální kompetence, který znamená nahlédnutí a rozvahu v oblasti toho, co je praktické, i rozhodnost a vědomí zodpovědnosti." (Annemarie Pieper)*

K pojmu moralita

- *Kdo jedná morálně z morální kompetence, je schopen skládat účty z důvodů svého konání, přičemž je posledním důvodem všech důvodů právě princip morality podle (qua) principu svobody ve smyslu autonomie: svoboda, která se kvůli svobodě všech váže na normy a hodnoty, prostřednictvím nichž se umožňuje co možná největší prostor pro svobodu. Morálně kompetentní je zralý (dospělý) člověk, jenž je s to zodpovědět svá rozhodnutí nejen vůči sobě, ale i vůči svým bližním. Morální kompetence a zodpovědnost patří neoddělitelně k sobě, jsou dvě strany jedné svobody, jež se chápe jako moralita. Tato svoboda není svévole. Svévole vztyčila libovůli jako svůj praporek a v doprovodu svévole - s mottem: vše je dovoleno; konáme to, co se nám líbí - vzniká vždy nespravedlnost, utlačování druhých, nesvoboda. Svoboda ve smyslu morality se oproti tomu staví dobrovolně pod povinnost zodpovědnosti a ospravedlnění, protože i ten, kdo má dobrou vůli a vlastní morální kompetenci, není prost omylu a viny. Kdo si ale moralitu učinil principem svého jednání, ohlašuje tím i úmysl, zprůhlednit strukturu svého jednání jak jen je možno tak, aby dal co možná nejmenší prostor omylům a vině.*

A ještě k moralitě

- *Pojem morality je tak principem všech morálek (veškeré morálky), legitimující důvod smyslu morálky jako morálky. Pojmy moralita a morálky proto na sebe navzájem odkazují:*
- *jako se morálka může ospravedlnit jen s ohledem na princip morality tím, že prokáže své materiální normy jako výrazové formy bezpodmínečného nároku svobody, tak je princip morality při naplnění svého nároku odkázán na morálku, v níž se konkretizuje a je platným jako princip, který odůvodňuje jednání.*

V souvislosti s moralitou otázka:

- *, proč by měl být člověk vůbec jednat morálně a naopak nemorálně?*
- Etice jde o odpověď s konečnou platností, za níž už se nemůže smysluplným způsobem jít zpátky pomocí žádné další otázky. A při této odpovědi se odvolává na to, co je bezpodmínečné (nepodmíněné), čemuž už nepředchází nic jako jeho podmínka.
- Pokud chce etika poskytnout dostatečné odůvodnění morálky, musí se odvolat na to, co je bezpodmínečné (nepodmíněné), co platí s konečnou platností, co zaručuje její normativní nárok.

A proto:

- *"Toto bezpodmínečné považuje etika v principu morality za svobodu, a sice za svobodu, která nemá důvod mimo sebe sama, ale sama sebe odůvodňuje. Kde nastupuje lidské jednání s nárokem na moralitu, tvrdí se, že se jedná nepodmíněně dobře nebo chce takto jednat. Bezpodmínečně dobré může ale znamenat jen jednání, které se děje ze svobody a zároveň má svobodu (jednajícího a jednáním dotčených) za cíl." (op. cit.)*
-
- *Tento vzájemný vztah morálky a morality, který zajišťuje lidskou praxi jako humánní praxi, je centrálním předmětem etiky: etika reflektuje vztah morálky a morality..." (Annemarie Pieper)*

V souvislosti s moralitou otázka:

- Jestliže nejsou morálky nadčasové zákony, je oprávněné se ptát, podle čeho má pak skupina nebo společnost rozhodovat, které hodnoty a normy zachovat a které se již překonaly a je třeba je nahradit. A podle kterého měřítko se má takový individuální a kolektivní vývoj ovlivňovat?

K odpovědi:

- soudy o morálkách potřebují vztažnou veličinu, že každá morálka potřebuje princip, na němž se zakládá: bázi, základ. A tento poslední důvod, který už nelze dále vztahovat k dalšímu důvodu, který je nepodmíněný, tento tedy princip každého morálního systému označuje etika moralitou či morálním principem.
- Hovoří se proto o nejvyšším kritériu, o poslední praktické zásadě, kterou nelze odvozovat z nějaké všeobecné normy a která funguje jako kánon dedukce, odůvodnění, ospravedlnění a kritiky podřízených norem (O. Höffe).

Z toho pojetí etiky jako:

- Můžeme se taky setkat v souvislosti s tím - a tím provážíme s předchozími úvahami o etice -, že se etika definuje jako např. přemýšlení o lidském jednání z perspektivy lidské důstojnosti (van der Arend/Gastmans, 1996); systematické rozvažování o lidském jednání s ohledem na jeho specifický humánní charakter (Sporken, 1989); podle toho lze etické principy vztahovat (odvozovat z) k příkazu lidskosti, resp. humanity; proto dále etika se vždy vztahuje k základní otázce, co znamená určité jednání, resp. nekonání pro člověka v jeho svobodném základním určení, resp. lidské důstojnosti (Hofmann, 1995).

A pojetí morality ještě jednou:

- *Moralitu lze proto vymezit jako základní postoj nepodmíněného usilování o uskutečňování svobody.*

Rukama a nohama morality jsou morálky; jejich úkolem je vnášet svobodu do skutečného života. Každá morálka se musí přece nechat měřit (testovat) podle výše uvedeného měřítka. Platnou morálku, resp. morální pravidlo lze zpochybnit nebo negovat na základě morality.

Pojem morální kompetence

- Morální kompetence (způsobilost) je hlavním přáním etiky. Etika si ale nemůže a nesmí osobovat morální kompetenci zástupně za jednající subjekt, ale jednající osobu vést k tomu, aby sama morální kompetence nabývala a uplatňovala. Morální kompetence nespočívá jen v přemýšlení, ale projeví se v konkrétní morální praxi. Můžeme už nyní konstatovat, že *„etika dosahuje svého cíle jen tehdy, když tvoří **reflektování a jednání jednotu** a moralita se osvědčuje v praktickém provádění. Teprve tato jednota zodpovědného jednání prokazuje morální kompetenci.“* (Schwerdt, 1998).

Morální kompetence dále

- *„Kdo se zacvičuje do kriticko-praktické schopnosti úsudku, nabývá v průběhu procesu svého učení a života stále více se upevňující postoj, který můžeme označit jako morální kompetenci. Morální kompetence se demonstruje ve schopnosti, rozhodovat ve všech situacích, které vyžadují jednání, s ohledem na princip svobody závazně, tzn. pomocí dobrých důvodů, co je třeba konat. Morální kompetence – jaksi jako moderní pojem ctnosti – zahrnuje sociální zodpovědnost, pokud obsahuje od každého požadovaná schopnost morálně jednat a usuzovat připravenost respektovat v každém lidském protějšku svobodu a kdykoliv skládat účty ze svého jednání před touto svobodou.“ (Pieper, 2000).*

Pokračování morální kompetence

- *morálně kompetentní je ten, kdo je schopen a připraven zodpovědět své jednání na základě sebeurčení jako směřované podle etických principů a postojů. Neodpustíme si v rámci křesťanské etiky připomenout, že morální kompetenci křesťana půjde rovněž o jednotu etické reflexe, postojů i těch nejhlubších úmyslů a motivů srdce a jednání, ale vše ponořeno do přítomnosti Ducha svatého, Ducha Vzkříšeného Ježíše Krista a v něm prožíváno a doprovázeno. Roli bude proto hrát i stav srdce (proměněno, obráceno Božím dotykem) (Milfait, 2008).*
- *„Kompetence jako morální citlivost, schopnost úsudku a komunikace by byly neúčinné, kdyby se omezily na cítění, myšlení nebo mluvení o morálce. Plná morální kompetence se prokazuje teprve v praxi, v její performanci.“ (Reiter-Theil, 1995).*
- Morální kompetence podléhá dynamickému vývoji, není tedy statickou. Asi tím více toto platí pro křesťanskou morální kompetenci:
- *„v průběhu našeho života se mění naše zkušenosti a představy a tím i náš systém hodnot a norem i naše hodnocení skutečnosti. Svěbytné, eticky zodpovědné jednání je z tohoto důvodu jako i vývoj osobnosti a víry proces, který vždy potřebuje reflexi.“ (Lindner, 1999).*
-

Pojmy principy a kritéria etické reflexe

- Pro vypořádání se s morálně mravními problémy uvedeného pole napětí používá etická reflexe především *principy a kritéria*:

Základní faktory (momenty) etiky

- Primárním cílem etiky je *určení mravně správné a dobré lidské praxe*. Bezpodmínečným předpokladem pro to je *dobrá vůle*;
- dobrou vůlí se myslí zajímat se o to, co je mravně správné v dané situaci. Přesahuje pouhé přijetí argumentů. Zahrnuje i připravenost, ochotu učinit principem vlastního jednání to, co jsem poznal jako dobré a správné. Potud etika vyzývá člověka, aby jednal zodpovědně a svobodně.

Základní tematické oblasti

- tento zájem etiky se zaměřuje na různé tematické oblasti:
- jednání,
- subjekty jednání a
- uspořádání života (instituce):

Oblast jednání

- Etická reflexe chování a jednání lidí usiluje o nalezení a odůvodnění toho, co je správné. Hledá argumenty a kritéria, které charakterizují určité jednání jako mravně správné jednání
- základní otázky této reflexe zní: co mám konat?
A: proč to mám konat? Jak jednám správně?

Oblast osoby

- Etická reflexe se dále vztahuje na konkrétní subjekty jednání, jednající osoby a dívá se na jejich mravní kvalitu a kompetenci. Přitom se ukazuje:
lidé poznávají sice často to, co je dobré a správné, ale nejsou často schopni, aby také konali to, co poznali. Pro mravní jednání je proto kromě odůvodnění toho, co je správné, také důležitá individuální schopnost (umění) a chtění;
- Etika podporuje proces, stávat se mravním člověkem. To znamená: podporuje individuální vhled (nahlédnutí) a vědomí odpovědnosti;
- základní otázky této reflexe zní: jak se může život vydařit? Jak mohu být tím, kdo by rád žil a jednal zodpovědně?

Hranice etické reflexe

- Etika není praxe, ale její *reflexe*. Sice zaměřuje etické uvažování svůj pohled na život lidí, na jejich mravnost a morálku, na jejich konkrétní jednání, přesto zaujímá odstup k tomuto životu. Konkrétní jednání a posouzení nemůže totiž žádnému člověku odejmout. Etika je teorií o praxi a poskytuje tak pouze teoretickou kompetenci, která zase instruuje k praktické kompetenci;

- Etika *neučíní sama o sobě někoho mravním*, ale etická reflexe může mravní jednání odůvodnit a projednávat (diskutovat o něm). Své hranice nalézá u svobodné vůle člověka, u jeho nedostatečné schopnosti (možnosti) a u psychických nebo sociálních omezení. Etika musí vzít v potaz, že vědomosti o tom, co je mravní, nevedou samy o sobě ke konání toho, co je správné;

- *nepřipravuje pro každou situaci přiléhavý koncept jednání.* Etická reflexe sice umožňuje dojít v nějaké situaci k rozumným soudům a jednáním. Ale neví již předem, co je třeba v určitém případě konat. Nemá přichystán žádný katalog jednání pro všechny situace života, ale musí stále znovu nově docházet v konfrontaci s konkrétní situací nebo problematikou k správným soudům a rozhodnutím.

- má *účast na omezenosti člověka*. Etická reflexe nesmí proto ztrácet ze zřetele, že se značný počet životních situací vymyká lidskému jednání. Tak potkají člověka narození a smrt, nemoci, rány osudu nebo nehody. Také původ, národní příslušnost, pohlaví nebo genetické dispozice leží mimo oblast lidského disponování. Tyto osudové události a dispozice stanovují lidskému jednání hranice;

- neposkytuje *žádné nedějinně platné soudy* nebo pomoci k rozhodnutí. Každá etická reflexe zůstává stále zasazena do určitého historického a společenského kontextu. Ještě více: je vázána na vědomosti a možnosti tohoto kontextu. Právě proto, že se tyto kontexty, vědomosti a okruhy problémů stále mění, musí se také etická reflexe stále znovu nově dotazovat a platnost svých výroků sebekriticky přezkoumávat.

Shrnutí dosavadního pojednání

- Etika je vědecká reflexe chování, jednání a úsudků z perspektivy toho, co je dobré a správné.
- Etické reflexe se provádí v poli napětí vlastní zodpovědnosti, sociální a situační vázanosti. Na to poukazují samy základní pojmy morálka/mravy, moralita/mravnost a etika.
- Etická reflexe se zaměřuje – při vědomí svých hranic - na mravní úsudek a jednání lidí a na mravnost osob a institucí.

Horizont smyslu. **Teologická** etika

- etika v horizontu křesťanské víry
- jaký specifický přínos má víra či horizont smyslu pro etickou reflexi?
- *TE spojuje* s horizontem křesťanské víry a křesťanského života:
- otázku smyslu jednání,
- mravní nárok a
- základní podmínky vědecké reflexe.

Jaký specifický přínos má víra či horizont smyslu pro etickou reflexi?

- reprezentuje určitý pohled na člověka a svět
- otevírá základní představu o tom, že se může a za jakých předpokladů lidský život vydařit
- je uskutečňováním života, které umožňuje kritiku individuálního jednání nebo kritiku struktur stávajících společenských poměrů
- orientuje pohled na konkrétní morální problémy a motivuje ke kritickému úsudku a jednání;

Vymezení TE

- *vědecká reflexe morálně-mravního úsudku a jednání člověka v horizontu křesťanské víry*
- teorie (rozumem vedená reflexe) vedení (způsobu) lidského života (jeho podmínek i struktur) pod nárokem evangelia
- ptá se na dobré a správné jednání v perspektivě křesťanské víry
a zvažuje důsledky pro život a jednání, které plynou z toho, že se otázka posledního cíle odpoví ve světle představy o naplnění lidského života, jak ji prostředkuje biblického zjevení

Předmět teologicko-etické reflexe

- vědecká reflexe správného a dobrého úsudku a jednání se zaměřuje na dvě hlavní oblasti:
- **fundamentální TE**
- **speciální (individuální + personálně-
mezilidská a sociální)**

Fundamentální

- vysvětluje základy etické mluvy a reflexe, teoretické základní otázky mravního jednání. Snaží se odůvodnit morální úsudek a jednání
- její základní otázky znějí: „co mám konat?“, „Proč mám vůbec něco konat?“, „Jak se může
- Ptá se na předpoklady, možnosti a hranice mravního jednání, pohlíží na člověka jako na mravní subjekt. Jde tedy o principiální otázky. V popředí zájmu má témata svobody, viny, jednání, ctnosti, norem, svědomí, zodpovědnosti;

Speciální (užitá, aplikovaná, applied ethics, pro určitou oblast)

- upírá svůj zájem na řešení praktických mravních problémů. Jde jí tak o konkrétní mravní jednání a úsudky
- její základní otázka zní: „Jak se mám rozhodovat a jak mám jednat v konkrétním případě, v konkrétní situaci?“ Přenáší struktury etické reflexe na konkrétní oblast jednání a jeho praktické problémy. Objasňuje s ohledem na určité oblasti života základní úvahy fundamentální etiky a hledá odpověď na otázku, co znamená jednat v konkrétní situaci lidsky a mravně zodpovědně
- Zajímá ji otázka, která jednání mají výhled na to, že mohou být eticky ospravedlněna. I zde je přítomna základní otázka etiky: „Jak mohu smysluplně utvářet svůj život?“

Další rozdělení speciální TE

- individuální+personálně-mezilidská
- sociální

Individuální+personálně-mezilidská

- obsahuje témata, která se týkají morálního subjektu jako takového – jeho vztahu k sobě (tělo a duše, duch) a vztahu k druhým (ty, bližní), + *personálně-mezilidská* pak partnerské problematiky (sexuality, manželství, rodina), medicínských problémů (transplantace orgánů, těhotenství, genová terapie, analýza genomu), humánní ekologie (strach, chudoba, závislost) a životního prostředí (pokusy na zvířatech, ochrana přírody)
- jde o konkrétní etické problémy individuálního jednání. Věnuje se étosu individua, morální bonitě (dobrotě) individuálního jednání, dobré vůli osoby, jejím závazkům a její morální kompetenci.

Sociální

- reflektuje struktury a instituce, které přesahují prostor pro rozhodování jedince. Zabývá se tím, jak mají být uzpůsobeny struktury a instituce, v nichž jednotlivé osoby žijí, aby mohli tyto osoby usilovat o vlastní morální kompetenci (a morální zdar) a aby měly možnost tuto kompetenci či tento zdar taky dosáhnout
- věnuje se tedy sociálním procesům a systematickým strukturám. Obrací svou pozornost na etické podmínky a problémy života v jeho nadindividuálním propojení, resp. v jeho propojeních, která jedince přesahují (politika, hospodářství, kultura)

Proprium teologické etiky

- vyznačuje se rozhodnutím pro osobu Ježíše Krista a pro *porozumění člověku*, které s tím jde ruku v ruce, a pro *specifický horizont smyslu*. Tyto oba momenty odlišují teologickou etiku od jiných etik
- pro ježíšovské a tím křesťanské chápání člověka je víra, že jsou lidé Bohem stvořeni a milováni a že volá k zodpovědnosti za jejich jednání. Tím se formulují dvě podstatné charakteristiky člověka:
- *rovnocennost* (rovnoprávnost) a *jedinečnost*.

Rozvinutí propria TE

- Každý člověk je sám o sobě originální a nenahraditelný, ale není povýšen nad ostatní.
- Z tohoto chápání člověka a zaslíbené spásy vyrůstají
- opce jednání jako jsou
- solidarita člověka s člověkem,
- pomoc utlačovaným a slabým,
- ochrana lidské důstojnosti,
- zasazování se o spravedlnost,
- ochrana všeho živého a
- kritický odpor proti každému ideologickému zabránění, přivlastnění člověka.

Pokračování

- Společný hlas těchto opcí jednání je utvářen příkázáním lásky k Bohu, k sobě a k bližnímu.

Nezaměřuje se na mentorování (poručníkování) člověka, ale usiluje o to, aby se umožnilo to, co je lidské.

Definice **propria**

- **Proprium teologické etiky** proto představuje
- *rozhodnutí pro osobu Ježíše Krista jako rozhodnutí pro*
- *určité chápání člověka (rovnost, jedinečnost)*
- *určitý horizont smyslu (Bůh volá jako stvořitel člověka k zodpovědnosti za tento svět)*

TE jako etika umožněné možnosti, schopnosti (Könnensethik)

- V propriu je možno poznat *čtyři hlavní aspekty* pro vztah jednání a víry:
- 1. TE nalézá ve víře poslední smysl, podle něhož se mohou interpretovat jednotlivé cíle jednání. Bůh je garantem toho, že jsou individuální život a lidské bytí vůbec smysluplné. Víra tak dává morálně a mravně relevantní praxi perspektivu, která vyvrací disponování člověkem a poskytuje smysl;

- 2. TE ví, že se prostřednictvím křesťanské víry mění objevená souvislost mravního jednání. Křesťanská víra totiž senzibilizuje člověka pro to, co je mravně správné, upozorňuje ho na potřeby těch, kdo stojí na okraji společnosti, na utlačování, na diskriminaci i na nesprávný vývoj a problematická rozhodnutí. Tím, že křesťanská víra takto kompletně pohlíží na člověka, situace a rozhodnutí, motivuje k etické reflexi na základě praxe. Současně motivuje k tomu, aby se vhledy a poznatky převáděly do praxe a aby se rozvíjel individuální étos;

- 3. ví o tom, že výpověď víry „Bůh chce spásu lidí“ zůstává prázdnou formulí, když ji „člověk nezakouší jako pravdu, která jím existenciálně hýbe.“ Zdůrazňuje proto, že spásné jednání Boha vůči člověku volá člověka k zodpovědnosti a vyzývá ho, aby podporoval blaho všech lidí. Jestliže se tato zodpovědnost prožívá, dá se ono „být křesťanem“ nabídnout a učinit věrohodným jako autentický etický model;

- 4. zdůrazňuje na základě křesťanské víry možnost, vydržet a stále znovu překonávat propast mezi tím, co lidé poznávají jako správné a dobré, a tím, co konají. Každý člověk může učinit zkušenost, že individuální okolnosti a společenské struktury brání správnému a dobrému jednání (srov. např. Řím 7,15). Tato zkušenost ukazuje, že:
- sama moralita nečiní „dobrým“ a nezajišťuje dobré a správné jednání. Zcela naopak: stále znovu narážíme jako lidé na své hranice, ztroskotáváme, selháváme a nejednáme podle toho, co jsme poznali jako dobré. Tomuto troskotání (uvíznutí) pomáhá křesťanská víra nadějným obrazem „osvobozené svobody“: přijetí celého člověka Bohem. Tím se nevymazává nezdar (či selhání) lidské praxe, ale se bere vážně a integruje do možného nového začátku.

Spolupůsobení víry a etické reflexe

- jako věřící důvěra motivuje k mravnímu jednání,
- jako vědomosti (obsahy) víry přispívá orientacemi pro rozhodování a posuzování jednání,
- jako zkušenost víry prohlubuje a utváří mravní kompetenci člověka

Vztah víry a etiky v horizontu působení Ježíše z Nazaretu

- Nyní formální úvahu o vztahu víry a etiky obsahově naplníme pomocí křesťanského porozumění víře
- proto:

Základní podoby víry v Ježíšově působení

- zakládal hlubokou důvěru v Boha v intenzivní zkušenosti blízkosti Boha a že své působení interpretoval ve světle této zkušenosti
- **Ježíšovo poselství o Božím království jako měřítko křesťanského jednání:**

- dobré poselství pregnantně shrnuto: „Čas se naplnil. Boží království se přiblížilo. Obrat' se a věřte evangeliu.“ (Mk 1,15)
- vyzývá lidi k tomu, aby se skutečně ohlášená živá účinná Boží skutečnost plně projevila v jejich životě (Lk 12,31; 13,24; Mt 7,13)
- odvážné spolehnutí se neznamena jen nový vztah k Bohu, ale i nové zacházení s druhými. Ježíšovská cesta v žádném případě nehlásá morálně libovolné jednání. Tak své současníky nabádal nejen k lásce k bližnímu, ale dokonce k lásce k nepřítelům a toto sám žil (Mt 5,46-48).

Význam Ježíšova působení pro mravní jednání a etickou reflexi

- Tři aspekty se dají odvodit z praxe a poselství Ježíše, které jsou vůdčí pro mravní jednání a které současně popisují šance a hranice křesťanské víry uvnitř etické reflexe:

- 1. šlo méně o jednotlivé jednání a jeho následky, ale hlavně o jednající osobu
- 2. Ježíšova životní praxe je modelem vydařeného lidského bytí; do etické reflexe se může ježíšovská praxe dostat jako model mravního jednání tím, že nabízí podněty nebo východiska pro řešení konkrétních problémů;
- 3. hlásáním živé účinné Boží skutečnosti se otevírá perspektiva smyslu;

- Ad 3 ještě: každé etické reflexe je třeba se na tomto pozadí dotazovat na její perspektivu smyslu; musí vyložit, které cíle a vůdčí myšlenky rozvíjí a které principy a měřítka sleduje

Shrnutí

- *Víra se dá charakterizovat jako věřící důvěra, jako určité obsahy a jako zkušenost a umožňuje tak poznat antropologickou, teologickou a existenciální dimenzi*
- *věřící důvěra motivuje k etické reflexi, vědomosti víry se jako orientující vědění projevují v etické reflexi, zkušenosti víry prohlubují a korigují obě další podoby víry a ovlivňují tím nepřímou etickou reflexi. Všechny tři základní podoby víry mají kromě toho praktický význam: mohou motivovat k mravnímu jednání, orientovat a korigovat jej*

Shrnutí – pokrač.

- *Pro křesťanské porozumění víře je centrálním poselství o Božím království. Toto poselství povzbuzuje věřící k tomu, aby se na Boha s důvěrou spolehli, aby se tak Boží království stalo skutečným (uskutečňovalo) v jejich životě a jednání*
- *význam Ježíšova poselství a praxe pro etickou reflexi lze vidět jako spojení toho, co má být (co se požaduje), a umožněné schopnosti (možnosti), modelového jednání a otevření perspektivy smyslu*

Shrnutí – pokrač.

- *biblické svědectví o Božím sebesdělení předpokládá vnitřní jednotu víry a života, poznání a jednání. Biblické víře nestačí teoretické poznání Boha, ale rozumí souhlasu víry jako vstupu do odpovídajícího způsobu života a jako převzetí společné životní praxe Božího lidu. Jde o sounáležitost víry a jednání v životě křesťanů, bytí a konání, příslibu a nároku, daru a úkolu.*

Určující rys

- Zde se vyznačuje určující rys teologické etiky: přiznává aspektu umožněné schopnosti (možnosti) jednání přednost před nárokem toho, co se má, co se požaduje. Proto se TE chápe v první řadě jako věda, které jde o to, aby umožnila mravní rozhodnutí a podporovala je, a aby rovněž realizovala jednání, které z toho plyne. Jde jí tak o reflexi, která podněcuje k jednání.

Shrnutí

- *TE reflektuje jednání za nároku víry (pod nárokem evangelia). Ten se konstituuje ne skrze specifické normativní směrnice, ale prostřednictvím rozhodnutí pro osobu Ježíše Krista*
- *TE se ptá na dobrý život a správné jednání v perspektivě křesťanské víry a promýšlí důsledky pro tento život, které plynou z toho, že se otázka po jeho posledním cíli zodpovídá ve světle určité představy o lidském naplnění, a sice představy převzaté z biblického zjevení (sebesdělení Boha lidem lidským způsobem a lidmi hlásaným).*
- *Perspektiva posledního dokonání člověka přináší odlišnost od jiných koncepcí štěstí. Proto je TE současně hermeneutickým sebeporozuměním, sebeuvědoměním křesťanské víry s tím cílem, aby se ukázaly její vlastní důsledky pro vedení (způsob) lidského života a lidské jednání (praxi). Slouží tak tzv. intellectus fidei (rozumovému náhledu) víry, který tak víra získává.*

- *Odtud se odlišuje teologická etika od dalších etik prostřednictvím svého výkladu lidského bytí (antropologie) a staví jednání a život lidí do celkového pohledu na Boha, svět a člověka (horizont smyslu)*

- *Teologická etika se chápe jako etika možnosti (umožněné schopnosti). Všímá si reálného jednání člověka a jeho možností a pokouší se mravní jednání zdůvodňovat, motivovat a umožňovat*

Trojí úkol

- *Osobitost TE vyplývá z její vazby na křesťanský étos, který TE musí zpřístupnit dnešnímu porozumění, konkretizovat s ohledem na aktuální etické otázky a pomoci mu k veřejné účinnosti a určité podobě ve všeobecné etické diskusi*

- *Trojí úkol TE: vychází z toho, že křesťanské víře odpovídá křesťanský étos. Jedná se tedy hlavně o mravní směřování života a jednání*
- *Jinými slovy: pomocí indikativu rozpomíná (vyvolává vzpomínky) na Duchem působené směřování adresátů, aby jim postavila před oči jeho mravní obsahy (důsledky) pro život a jednání*

Proto zpět k trojímu úkolu:

- *1. otevřít pro porozumění symboliku života, která je vlastní křesťanskému étosu (Duch, hřích, svoboda, obrácení...), a objasnit její smysl orientace, a to v kritickém vyrovnávání se s dalšími pojetími toho, co je mravní. Vyžaduje to poctivou hermeneutiku;*

- *2. posuzovat aktuální etické otázky z perspektivy křesťanského étosu a v rámci možností přivádět k rozhodnutí;*

- *zajistit ve všeobecné etické debatě respekt či platnost tomu, co je z perspektivy křesťanského étosu správné, a působit na jeho institucionální zakotvení (zejména prostřednictvím práva). Jedná se o utváření životních podmínek.*

Závěrem

- *V aktuálních etických debatách může navázat na určitá topoi (pevná myšlenková výrazová schémata společná celé kulturní oblasti; ustálené obraty, jimž rozumí celá oblast, jakými jsou lidská důstojnost, lidská práva, určité porozumění lidské osobě (člověku vůbec), solidarita s poškozenými a slabými), která jsou zakotvena v kulturním povědomí a v nichž je obsaženo něco, co odpovídá duchu křesťanského étosu.*